

-personal i col·lectiu- de les seves imaginacions. La infantesa al Port de Pollença dels anys 50 i 60 del segle passat com a punt de partida que culmina en un retrat sociològic. En absència de la figura de la mare (no compareix en cap moment) i amb un pare que pesca per guanyar-se la vida, són les ties i les monges -sense noms, just amb inicials- les que coordinen la vida: els menjars, els vestits, les clenxes al cabell, l'ortografia necessària i també la imprescindible. El material, despulat de nostàlgia embafadora, esdevé un monòleg precís, una jogueta intrigant en mans de Catalina Solivellas: presència i carisma sobre l'escenari que agafaran més volada quan tengui el text més interioritzat. I al servei del talent de l'actriu una direcció fina, que cerca el contrast entre la història, aparentment senzilla, i la màgia que destil·la. El joc de llums, els apunts musicals, la video-creació de Miquel Àngel Rayó i l'espai escènic de Xesca Salvà -una cuina mínima per fer l'arròs i una taula- emmarquen i subratllen una narració que atrapa des de l'inici.

Última Hora (6/10/2015)

Memòries d'eu Moll (Javier Matesanz)

Quan venia l'esquadra es uno de esos espectáculos que se convierten en memoria viva de un pueblo (sin comparar en absoluto, pero como Acorar). Un valioso documento costumbrista. Un texto que recupera -en primera persona i des d'eu Moll- los recuerdos más íntimos de una realidad pasada, la cual enriquece un presente condicionado por la misma, pero que a menudo parece olvidarla. Son hermosos los recuerdos evocados, aunque no todos son felices o satisfactorios. Incluso aunque sean "mentira". I así ha sabido convertirlos en teatro el dramaturgo Joan Yago -bajo la sólida supervisión escénica de Joan Fullana-, respetando y potenciando la pátina de autenticidad pretérita que valida esta crónica nostálgica. Algo que hubiera resultado muy complicado de no sostenerse sobre el oficio de una curtida actriz como Catalina Solivellas que soporta todo el peso de la función marcando con precisión tempos y transiciones, alternando registros y combinando silencios con locuaces arranques de tradicionalismo verbal de lo más convincentes, con el encanto gamberro intacto y la lúcida vocación cómica de las procacidades de antaño, que solo podían rimarse o glosarse. Quizás algo estática, enmarcada en su escueta escenografía, la pieza se enriquece con fondos audiovisuales que subrayan algunas de las acciones y emociones narradas por el personaje, que transita los escenarios de su infancia con un evidente esfuerzo emocional. Y lo hace sin llegar a decantarse nunca por la comicidad o la gravedad sentimental, por la crónica antropológica o el repaso íntimo y subjetivo de una vida con tantas luces como sombras. Una biografía que se debate entre el reproche y la amable y traviesa nostalgia. Tal vez sea este el encanto del conjunto, aunque la indefinición puede dificultar algo la identificación del público.

El Periscopi (12/10/2015)

Quan venia l'esquadra (Rafel Borràs)

No hi havia pogut anar abans i ahir, a la fil, vaig gaudir del muntatge teatral "Quan venia l'esquadra" que, a la Sala Petita del Teatre Principal de Palma, interpreta Catalina Solivellas, a partir de la novel·la del mateix nom de Xesca Ensenyat. Excel·lent muntatge, posada en escena, adaptació del text original i millor interpretació d'un monòleg gens fàcil. Sobre text no sóc neutral. Xesca, a més de cosina, era una amiga molt estimada.

En el relat de Xesca Ensenyat s'hi dibuixa la societat mallorquina dels anys 50 i 60 del passat segle, és a dir, d'abans de la turistització, amb el conservadorisme, nacionalcatolicisme i la dictadura franquista ben presents. Però sobretot, tal com ella mateixa escriu, "l'únic propòsit d'aquest relat és la salvació a tot allò que m'enlluernà fins als tretze anys". El "Quan venia l'esquadra" fa referència a quan fondejava la flota nord-americana a la badia de Pollença i els marins USA omplien el poble. En aquells dies d'infantesa, no reparàvem que venien de la guerra del Vietnam. Tota la nostra curolla era aconseguir que ens regalesin una pastilla de xiclet!

Sa Plaça (13/11/2015)

Xesca Ensenyat, el monòleg d'una dona de mar damunt l'escenari (Joana Abrines)

Després d'estrenar l'obra "Quan venia l'esquadra" al Teatre Principal de Palma amb un bon acolliment per part del públic i de la crítica, El Somni Produccions ha començat la gira pels pobles de Mallorca. De moment la funció s'ha representat a Pollença i a Inca, on el passat dissabte es varen exhaurir les entrades. La sala escollida va quedar petita, només hi cabien 150 persones a l'auditori del Casal de Cultura d'Inca, un aforament diminut per a un poble de més de 30.000 habitants.

"Quan venia l'esquadra" és un d'aquells llibres que hauríem de llegir al manco una vegada a la vida perquè l'escriptora parla d'ella per parlar de nosaltres. Són les memòries d'una Mallorca preturística, les vivències quotidianes d'una dona del Port de Pollença que després de 40 anys es qüestiona la seva infantesa i joventut i expressa els records entre monges, cosidores, peixos, tortugues marines i "marines" americans, que donen nom a la novel·la. Escrita per una dona que "quan vivia a vint passes de la mar, la trobava enfora", l'obra podria situar-se a qualsevol punt del Mediterrani perquè ens hi sentim identificats siguem de poble, de ciutat, de mar o de muntanya. Esperem que aquest monòleg exquisit recorri tota la mediterrània fins arribar a l'Alguer. Les paraules acompanyades de música i videocreacions omplen la sala al voltant d'una taula amb olor a arròs de peix i el pensament inunda a la gent. El llenguatge punyent de na Xesca Ensenyat et fa sentir més viu que mai i et fa riure i et fa plorar, alhora. L'humor, la insolència, la crítica i el drama ens recorden la importància de la paraula. Qui llegeix a Xesca Ensenyat corr el risc de quedar enredat a les seves xarxes, d'aprendre paraules noves i de pensar diferent.

AraBalears (3/10/2015)

Xesca Ensenyat, dona d'empenta (J. A. Mendiola)

Glamurosa estrena al teatre Principal de Palma, de què segurament tindrem temps i temes per parlar-ne aquesta temporada i alguna més, de la novel·la autobiogràfica de Xesca Ensenyat, 'Quan venia l'esquadra', dramatitzada per Joan Yago, dirigida per Joan Fullana i interpretada per Catalina Solivellas. Dic glamurosa perquè estava farcida d'escriptors, alguns d'ells molt amics de l'autora -finada el 14 de maig de 2009-, artistes plàstics, periodistes, cineastes, actrius i actors i fins i tot polítics, com és ara la presidenta del Govern. No posaré tota la llista dels insignes presents perquè segurament me'n deixaria algun i ja tenim muntat l'embull, i ja basta bé amb els que tinc i tindrè.

El repte dramàtic no era gens senzill. No ho és mai passar un text de la prosa al teatre, i aquest cop tampoc no és una excepció, com tampoc no ho és fer-ho en format de monòleg, com no podia ser d'altra manera tant per la condició autobiogràfica de l'original com pel seu format literari, en primera persona. A la sala Petita, Joan Fullana decidí reduir a la més mínima expressió l'escenari i el va convertir en una cambra de potser uns deu metres quadrats de base i una paret que no deu arribar a vuit, tot calculat a ull. En aquesta paret es van projectant algunes imatges en una video-creació de Miquel Àngel Rayó, i tot plegat fa una mica més difícil el treball de l'actriu, que ho treu d'allò més bé, com gairebé sempre ens hi té acostumats.

Però abans de continuar amb la valoració de l'espectacle, crec que s'ho paga contextualitzar en la mesura del possible l'autora i, d'alguna manera, protagonista. No veig millor manera de fer-ho que utilitzar les paraules amb les quals ho va escriure el periodista que vaig tenir vora meu el dia de l'estrena. A.M. -de totes les persones que parla l'obra, tan sols se'n diuen les inicials- la va definir en un article publicat dotze dies després de la seva mort com a "Radical d'esquerres i independentista... poetessa, excessiva, insolent i hipercrítica". I per arrodonir-ho, unes paraules que li va dir Xesca Ensenyat: "No veig el dia que torni a estar de bon humor" i "... tot se'n va en orris, el país, l'economia, la llengua, la família...".

És evident que era una dona d'empenta, mai gaire reconeguda, segurament perquè la seva prosa era senzilla, clara, col·loquial, fet que dóna més mèrit a la peça teatral i és una bona manera de fer-li una mica de justícia, segurament mai suficient, però menys és res, encara que no hem d'oblidar que va ser finalista del premi Josep Pla i guanyadora del Ciutat de Palma, que tampoc no està gens malament, com no ho està refrescar la tan fràgil memòria recent.

Bevedora de Terry, menjadora d'arròs de peix -en fa un a la representació i en dóna la recepta-, recorda la seva infantesa al Port de Pollença, com també conta el que li va dir la monja: "No cal que estudiis tant, que tanmateix no et servirà per a res"; el seu món de pescadors i peixaters, la base dels hidros d'u Moll i moltes coses més en una hora i escacs que

dura la peça, que d'alguna manera defineix amb tan sols unes pinzellades com era la protagonista, la que sempre va dir el que pensava, encara que fos en una autobiografia que ella mateixa va deixar en laire si era vertadera o tot mentida. I tot això queda reflectit de manera tan precisa per la bona feina de qui ha 'escatat' l'original, del director que ha sabut no interferir ni poc ni gens en el text, donant importància al que calia i, per descomptat, una interpretació del tot creïble, que és el millor que es pot dir tractant-se de donar vida a un personatge real, molt real.

Diario de Mallorca (3/10/2015)

SALVAR LAS PALABRAS (Francesc M. Rotger)

El programa de mano de Quan venia l'esquadra enuncia la intenció de Xesca Ensenyat (1952-2009), la autora de este relato autobiogràfic que Joan Yago y Joan Fullana han transformado en monólogo teatral: "Procurar la salvació s tot allò que m'enlluernà fins als tretze anys". Ciertamente, preservar los recuerdos del olvido constituye un detonante (quizás el más significativo) de la pulsión escritora. Pero este texto rescata y preserva también, y eso es muy importante, las palabras: aquel vocabulario fantástico que hace medio siglo se empleaba en el Port de Pollensa ("U Moll"), como en tantas localidades mallorquinas.

La temporada anterior del Principal se cerró con un excelente monólogo, El testamento de María, a cargo de Blanca Portillo, y la casualidad ha querido que ésta se abra con otro, también estupendo, con el que ese lujo de actriz que es Catalina Solivellas regresa a los escenarios después de dos años de ausencia. Solivellas desgrana, con solidez y convicción apabullantes, una sucesión de recuerdos de la autora que hace propios: de lo esperpéntico a lo trágico, bajo una sombra de humor amargo e irónico. La puesta en escena persigue sobreponerse al peso del origen literario del texto con algún complemento visual, que l acompaña bien, y con unas acciones actorales constantes, que tal vez podrían aminorarse pero que tienen su sentido en el contexto.

En definitiva: un trabajo refinado y sensible de Solivellas, Fullana y todo el equipo, y una buena fórmula de recuperar a una autora mallorquina algo arrinconada. De salvar, por segunda vez, las palabras que dejó escritas.

Fanteatre (3/10/2015)

Quan venia l'esquadra (Rafa Gallego)

"Faltaven cinc minuts perquè arribàs el progrés i el meu voltant semblava el mateix que feia 400 anys". En el temps en què es cuina un arròs de peix 'Quan venia l'esquadra' ens regala frases sublimes com aquesta, i clarividents idees sobre la quotidianitat i records de costums i postals de colors gastats... però tot travessat per la broqueta d'una mena de sofisticació filosòfica, mística de vegades. Són les memòries de Xesca Ensenyat, o no; per ventura el relat